

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Warszawa, 27-10-2020 r.

Adam Bodnar

IX.517.2715.2019.JP

Pan
Zbigniew Ziobro
Minister Sprawiedliwości
Prokurator Generalny

Szanowny Panie Ministrze,

pismem z dnia 18 października 2019 r. Prezes Najwyższej Izby Kontroli przekazał Rzecznikowi Praw Obywatelskich Informację o wynikach kontroli „Pomoc społeczna świadczona osobom opuszczającym zakłady karne”, przeprowadzonej w okresie 2015 – I półrocze 2018 r. Celem kontroli było ustalenie, czy gminy zapewniają skuteczną pomoc osobom opuszczającym zakłady karne.

Z zawartych w raporcie danych wynika, że co roku z zakładów karnych zwalnianych jest około 80 tysięcy osadzonych, w tym około 50 tysięcy osób, wobec których po raz pierwszy zakończono wykonywanie kary pozbawienia wolności lub po raz pierwszy udzielono zwolnienia warunkowego. Około 40% osób po raz pierwszy zwolnionych ponownie popełnia przestępstwo w ciągu najbliższych 5 lat. Prawie 45% ponownych przestępstw popełniana jest w pierwszym roku po opuszczeniu jednostki penitencjarnej. Najczęstszymi przyczynami powrotu do przestępstwa są: trudności w znalezieniu pracy, brak jakiegokolwiek miejsca zakwaterowania i powrót do środowiska przestępczego, niedostateczne warunki materialne, niechęć ze strony otoczenia.

W opracowaniu przygotowanym przez Najwyższą Izbę Kontroli wskazano, że szacunkowe koszty społeczne przestępczości, wynoszą pomiędzy 4% a 12% PKB. Pomoc dla osób opuszczających zakłady karne, umożliwiająca pełną reintegrację społeczną, powinna więc stanowić troskę całego społeczeństwa.

Osoby zwolnione z zakładów karnych należą do najbardziej zagrożonych wykluczeniem społecznym. Niezbędnym elementem zapobiegania przestępczości i jej skutkom jest szeroko pojęta pomoc postpenitencjarna. Wsparcia osobom mającym trudności adaptacyjne po zwolnieniu z zakładu karnego udzielają m.in. ośrodki pomocy społecznej. W latach 2015-2017 ze wsparcia ośrodków pomocy społecznej skorzystało 39 745 osób mających trudności w przystosowaniu się do życia po zwolnieniu (tj. około 17% byłych osadzonych). Osoby zwolnione stanowiły około 1% korzystających z pomocy ośrodków pomocy społecznej.

Większość tych osób, według danych Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, nie posiada rodziny, nie może więc liczyć na wsparcie ze strony osób najbliższych. Z badań przeprowadzonych wśród osób odbywających karę pozbawienia wolności wynikało, że według 39,9% badanych, najważniejszym problemem po wyjściu z zakładu karnego jest znalezienie pracy. W skontrolowanych gminach pracę otrzymało 12,5% osób zwolnionych z zakładów karnych. Kontrola przeprowadzona przez NIK wykazała, że coraz więcej byłych osadzonych, którzy skorzystali z pomocy społecznej, podejmuje zatrudnienie.

Wszystkie ośrodki współpracowały z urzędami pracy na rzecz osób, które po opuszczeniu zakładów karnych pozostawały bez zatrudnienia, jednak współpraca przeważnie sprowadzała się do pozyskania informacji o okresach zarejestrowania i ubezpieczenia danej osoby. Pracownicy ośrodków opieki społecznej sporadycznie nawiązywali też kontakty z potencjalnymi pracodawcami i w ten sposób ułatwiali osobom karanim podjęcie zatrudnienia. W ocenie Najwyższej Izby Kontroli tego typu działania powinny być prowadzone przez wszystkie ośrodki pomocy społecznej. W raporcie NIK podkreślono, że należałoby położyć większy akcent na aktywizację zawodową byłych więźniów, a także powiązanie udzielania pomocy finansowej z podjęciem przez te osoby szkolenia zawodowego, terapii, szukania pracy.

Najwyższa Izba Kontroli zarekomendowała rozważenie przez Ministra Sprawiedliwości wprowadzenia, finansowanego z Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej – Funduszu Sprawiedliwości, specjalnego programu, adresowanego do byłych więźniów poszukujących pracy, uzupełniającego pomoc

świadczoną osobom mającym trudności adaptacyjne po zwolnieniu z zakładów karnych, którego celem byłoby wsparcie w pozyskaniu zatrudnienia.

Kolejną rekomendacją NIK było określenie, na przykład w rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości, wzoru świadectwa zwolnienia z jednostek penitencjarnych wraz z określeniem jakie dane obligatoryjnie powinny być tam ujmowane, tj. pełne i rzetelne informacje o sytuacji osób opuszczających te jednostki oraz działaniach (kursach, szkoleniach, terapiach), jakie dana osoba zrealizowała w czasie uwięzienia, a także o ewentualnych potrzebach zgłoszonych przez te osoby.

Przepis art. 167a k.k.w. wskazuje jedynie na obowiązek wydania świadectwa zwolnienia, jednak nie określa zakresu informacji, jaki powinien być zamieszczony w tym dokumencie. Obecnie wzór świadectwa zwolnienia jest określony w zarządzeniu nr 27/2015 Dyrektora Generalnego Służby Więziennej z dnia 30 czerwca 2015 r. w sprawie wzorów dokumentów i druków ewidencyjnych.

W informacji z kontroli NIK wskazano, że skontrolowane ośrodki pomocy społecznej nie zasięgały informacji na temat działań realizowanych wobec osadzonych podczas odbywania kary pozbawienia wolności (szkoleń, kursów, terapii) uznając, że są one zawarte w świadectwach zwolnienia okazywanych przez osoby zwracające się o wsparcie. Jeżeli brak było odpowiedniej adnotacji, niekiedy sami zainteresowani przekazywali pracownikom ośrodków pomocy społecznej istotne informacje ułatwiające dostosowanie pomocy do ich potrzeb. Zdaniem NIK pełne informacje o sytuacji osoby zwolnionej z zakładu karnego umożliwiłyby szybsze i precyzyjne określenie jej rzeczywistych potrzeb.

Biorąc powyższe pod uwagę, na podstawie art. 13 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz. U. z 2020 r. poz. 627), zwracam się do Pana Ministra z uprzejmą prośbą o wskazanie, jakie działania podjęło Ministerstwo Sprawiedliwości w celu realizacji wymienionych powyżej wniosków pokontrolnych przedstawionych przez Najwyższą Izbę Kontroli.

Z poważaniem,

Adam Bodnar

Rzecznik Praw Obywatelskich

/-podpisano elektronicznie/